

Kön, källor och ämnen i nyhetsjournalistiken

Anja Hirdman*

Som en mängd forskning visat formas föreställningar om vad det innebär att vara kvinna eller man till stor del i mediernas utbud. Olika egenskaper och förväntningar knyts i olika genrer på olika sätt till respektive kön (Hirdman & Kleberg 2015). Nyhetsrapportering har alltid setts som särskilt betydelsefull för frågor kring demokrati och olika gruppers synlighet. Det dagliga utsnittet av händelser och ämnen där visar vad som är viktigt och vem som är viktig. Nyhetsjournalistiken är, som Edström & Jacobsson (2015) påpekar, en maktsfär med ett stort ansvar för den demokratiska samhällsutvecklingen.¹

Forskning om relationen mellan nyheter och kön har studerats under många år såväl i Sverige som internationellt. Sedan 1970-talet har studier återkommande visat att nyhetsjournalistiken domineras av män i rollen som källor överlag och som experter och talespersoner i politiska och ekonomiska frågor i synnerhet samt i medieorganisationers besluts-

* Anja Hirdman är professor vid JMK, Stockholms universitet.

¹ Medier har också av Förenta Nationerna definierats som ett centralt område för frågor kring demokrati och social hållbarhet med uttalat mål att man bör sträva mot jämställdhet (Mannila 2017).

fattande positioner (Zoch & van Slyke 1998, Ross m fl. 2018). Projektet *Global Media Monitoring* har också sedan 1995 vart femte år samlat in en dags nyhetsflöde i en rad länder för att se vem som kommer till tals och i vilka frågor. Som den senaste genomgången 2015 slår fast är resultaten i stort sett stabila. Kvinnor utgör endast 24 procent av nyhetssubjekten världen över och fyra av fem yrkesföreträdare inom politik och ekonomi är män. Kvinnor förekommer som mest i rollen allmänhetens företrädare eller person med egen erfarenhet. Sverige uppvisar liknande resultat även om andelen kvinnor som källor är något högre, 30 procent, en siffra som dock legat stilla sedan mätningarna startades här 2000. Även i svenska nyheter är fyra av fem experter män och kvinnor är mest förekommande som privatpersoner (Edström & Jacobsson 2015).

Det globala projektets databas består av nyhetsflödet under en dag. Hur ser det då ut när en större mängd nyhetsmedia undersöks och under en längre period i Sverige? Vad är andelen kvinnor och män som rapporterar, vilka ämnen rapporterar de om och i vilka medier? Vilka är nyhetsjournalistikens främsta källor och inom vilka ämnen? Har någon förändring skett mellan 2007 och 2018?

Vem rapporterar och om vad?

Sedan 2005 innehar kvinnor i relativt hög omfattning chefspositioner på redaktionell nivå i Sverige (Mannila, 2017). Emellertid har, som Zadig och Oleskog Trygvason (2014) påpekar, mindre medieorganisationer alltmer upptagits i större koncerner

och makten har därmed flyttat uppåt. Ser man till de allra högsta positionerna på dagstidningsmarknaden 2012 utgjorde exempelvis kvinnor endast 24 procent av bolagsstyrelserna och 14 procent av de verkställande direktörerna.

Sett till antalet yrkesverksamma journalister i Sverige utgör kvinnor emellertid ungefär hälften av kåren. Branschen skiljer sig således från många andra mer könssegregerade delar av den svenska arbetsmarknaden (Edström 2016).

I studiens genomgång av nyheter där reporterns kön framgår syns under åren en viss övervikt av manliga reportrar i det dagliga nyhetsutbudet men andelen kvinnliga reportrar har ökat något, från 41 procent 2007 till 44 procent 2018. Se tabell 1.

Tabell 1. Andelen män och kvinnor som reportrar 2007–2018 (procent)

	2007	2014	2016	2018
Män	56	55	53	50
Kvinnor	41	42	43	44
Både och	3	4	4	5
Summa	100	101	100	99
<i>Antal nyheter</i>	2 361	3 787	3 940	4 072

En betydligt större skillnad finns när man ser till var kvinnor och män finns i nyhetsjournalistiken, i vilka medier och var i landet. Andelen manliga reportrar dominerar under samtliga undersökta år i tidningsmedier och är som störst i morgonpressen. En klar övervikt av kvinnliga reportrar finns i sin tur i tv- och radiokanaler. Geografiskt syns också ett återkommande

mönster där nyhetsmedier i Stockholmsområdet har en jämnare könsbalans än lokal media. Se tabell 2.

Tabell 2. Andelen kvinnliga reportrar i olika nyhetsmedier 2007–2018 (procent)

	2007		2014		2016		2018	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
TV	50 n=162	50	50 n=430	50	43 n=569	57	46 n=559	54
Radio	53 n=98	47	47 n=173	53	58 n=201	42	47 n=210	53
Kvälls- tidningar	54 n=613	47	55 n=997	45	60 n=1 007	40	50 n=952	50
Morgon inkl. storstad	60 n=1254	40	62 n=1 763	38	57 n=1 324	43	60 n=1 265	40
Morgon exkl. storstad	61 n=664	39	65 n=828	35	59 n=750	41	62 n=730	38
Morgon storstad	59 n=590	41	59 n=935	41	54 n=574	46	59 n=535	41
Gratis- tidningar (vecko- utdelning)	59 n=162	41	50 n=288	50	54 n=494	46	55 n=764	45
Public service	47 n=204	53	49 n=521	51	46 n=692	54	47 n=700	53
Kommer- siella medier	58 n=2 085	42	58 n=3 130	42	57 n=3 088	43	55 n=3 160	45

Kommentar: Endast enheter som har författats av antingen ”Man” eller ”Kvinna” ingår. Alternativen ”Både och” och ”Ingen” har gällrats ut.

Siffrorna visar en dominans av kvinnor, oavsett region, i audiovisuella medier och i radio. Ingen större skillnad finns här mellan public service och kommersiella medier.

Av studiens sju kanaler (till övervägande del public service) finns en övervikt av kvinnor i fem av dem (ej i

tabell), där kvinnliga reportrar utgör mellan 54 och 71 procent 2018, med SVT Västernorrland och Västmanland som undantag. Det är även i de tv-sända nyhetsinslagen som den största ökningen av kvinnor har skett under nedslagsåren. Mellan 2007 och 2018 syns exempelvis en ökning av kvinnor i nyheterna hos TV4 från 34 procent till 62 procent och SR Värmland hade 2014 18 procent kvinnor vilket fyra år senare ökat till 64 procent. Till viss del kan den allmänna ökningen bero på den generella expansionen av audiovisuella nyheter som skett de senaste åren. Detta förklarar dock inte varför så få manliga reportrar återses här. Det skulle kunna bero på att alltfler kvinnor figurerar som nyhetspresentatörer, ett mönster som sedan länge uppmärksammas i andra länder och som har tillskrivits nyheternas ökade intima och familjära inramning (van Zoonen 1991, Holland 1987).

Vilka ämnen rapporterar då kvinnor och män om? Uppdelningen mellan ämnen har i tidigare studier visat att kvinnor i högre grad rapporterar om så kallade mjuka nyheter som sociala frågor och män om politik och ekonomi (Allen m.fl. 2002, van Zoonen 1998). Som tabell 3 nedan visar syns samma mönster i denna studie. Manliga reportrar dominerar inom politik, näringsliv, sport och konfliktrapportering och kvinnliga reportrar inom livsstil. Här bryter materialet 2018 emellertid den generella trenden. Fler kvinnliga reportrar än tidigare bevakar ämnen inom politik, näringsliv, vetenskap och teknologi medan manliga reportrar i sin tur i något högre utsträckning än tidigare bevakar sociala frågor. Se tabell 3.

Tabell 3. Ämnen som kvinnor och män rapporterar om 2007–2018

	2007		2014		2016		2018	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Politik	64 n=292	36	60 n=591	40	60 n=527	40	57 n=644	43
Näringsliv	60 n=153	41	66 n=209	34	67 n=283	33	51 n=258	49
Sociala frågor	46 n=297	54	48 n=436	52	49 n=534	51	51 n=711	49
Sport	88 n=204	12	81 n=439	19	80 n=392	20	82 n=349	18
Olyckor/ katastrofer	51 n=84	49	54 n=170	47	51 n=161	49	52 n=178	48
Kultur	62 n=217	38	53 n=274	47	52 n=268	48	45 n=121	55
Nöje	51 n=209	49	57 n=338	43	45 n=245	56	40 n=247	60
Väder	33 n=33	67	64 n=36	36	58 n=48	42	53 n=40	47
Vetenskap/ teknologi	64 n=67	36	66 n=113	34	72 n=94	28	49 n=71	51
Media	85 n=33	15	62 n=55	38	62 n=58	38	76 n=41	24
Miljö	59 n=63	41	44 n=81	56	58 n=57	42	42 n=53	59
Brott	56 n=241	44	57 n=277	43	51 n=412	49	52 n=445	48
Livsstil/ träning	42 n=289	59	38 n=498	62	38 n=594	62	44 n=623	57
Krig/ konflikt	61 n=41	39	53 n=90	47	67 n=88	33	62 n=58	38
Annat	53 n=66	47	55 n=44	46	58 n=19	42	71 n=21	29

Kommentar: Endast enheter som markerats som har författats av antingen "Man" eller "Kvinna" ingår. Alternativen "Både och" och "Ingen" har gallrats ut.

Den mest särskiljande uppdelningen återses när det gäller sportnyheter, media samt krig- och konflikt-rapportering där siffrorna i stort sett ligger stilla under åren med män som reportrar i mellan 80 och 60 procent av inslagen.

Den neutrala, icke-emotionella rapporteringstonen är vidare den absolut vanligaste under de undersökta åren. Här finns heller ingen noterbar skillnad mellan kvinnliga och manliga reportrar.

Vem talar och om vad?

Kvinnor är som sagt tydligt underrepresenterade som källor i nyhetsutbudet världen över, särskilt när det gäller frågor kring politik och ekonomi. Det går vanligtvis tre män på varje kvinna som finns med som källa i en nyhet (Edström & Jacobsson 2015). Något som även fastslogs i en studie 2016 av mer än två miljoner artiklar från 950 nyhetskanaler i engelsktalande länder under en sexmånads period (det var även vanligare att kvinnor förekom på bild när de var med i nyhetsinslagen) (Sen m.fl. 2016). Även i denna studie finns en övervikt av manliga källor inom flertalet ämnen under åren, inte minst för politik, sport, och ekonomi där kvinnor endast utgör runt en tredjedel av nyhetssubjekteten. Här är skillnaden mellan vem som talar närmast oföränderlig över tid. Samtidigt finns ett större antal kvinnliga källor överlag i 2018 års material. Det gäller särskilt vetenskap och miljö där en 20 procentig ökning syns men även inom kultur och nöje om än lägre. Se tabell 4.

Tabell 4. Andelen kvinnliga och manliga källor inom olika ämnen 2007–2018 (procent)

	2007		2014		2016		2018	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Politik	67 n=608	33	69 n=1129	31	65 n=1062	35	63 n=1249	37
Näringsliv	73 n=284	27	72 n=411	28	70 n=481	30	69 n=411	31
Sociala frågor	56 n=544	44	55 n=718	45	53 n=846	47	52 n=1129	48
Sport	89 n=358	11	82 n=714	18	79 n=561	21	80 n=508	20
Olyckor/ katastrofer	73 n=157	27	75 n=315	25	73 n=196	27	74 n=232	26
Kultur	59 n=191	41	58 n=418	42	60 n=367	40	46 n=182	54
Nöje	64 n=251	36	58 n=469	42	48 n=458	52	53 n=392	47
Väder	60 n=15	40	76 n=55	24	55 n=44	45	55 n=33	45
Vetenskap/ teknologi	80 n=83	20	72 n=123	28	73 n=83	27	58 n=93	42
Media	67 n=63	33	53 n=94	47	74 n=65	26	58 n=53	42
Miljö	73 n=100	27	70 n=136	30	62 n=78	38	52 n=79	48
Brott	75 n=393	25	77 n=418	23	69 n=552	31	64 n=534	36
Livsstil/ träning	49 n=410	51	51 n=668	49	47 n=637	53	46 n=678	54
Krig/ konflikt	86 n=77	14	74 n=169	26	75 n=163	25	72 n=110	28
Annat	56 n=59	44	73 n=51	27	66 n=41	34	75 n=36	25

Kommentar: Endast enheter som författats av antingen ”Man” eller ”Kvinna” ingår. Alternativen ”Både och” och ”Ingen” har gällrats ut. N-talen innebär antal källor, ej antal analysenheter.

Den minsta ökningen syns inom ämnena politik, näringsliv, sport, krig – dvs krig och konflikter – vilka fortsätter att till övervägande del företräddas av manliga källor. Detta är också de ämnen där manliga reportrar är mest förekommande.

Även om nyhetsrapporteringen till övervägande del använder sig av en neutral, icke-emotionell ton finns *en* noterbar skillnad under de fyra åren. Kvinnor återges i högre grad än män som källor när rapporteringen omges av en mer känslösam inramning, och män i högre grad än kvinnor i den icke-emotionella rapporteringen. Det är också vanligare att en kvinna är nyhetssubjekt när rapporteringen anslår en positiv ton. Se tabell 5 och 6.

Tabell 5. Emotionell, icke-emotionell när män/kvinnor är källor 2007–2018

	2007		2014		2016		2018	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Emotionellt	37	42	45	51	24	31	41	51
Icke-emotionellt	63	58	55	49	76	69	59	49
Total	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Antal källor</i>	2 404	1 189	3 900	1 988	3 518	2 116	3 424	2 295

Tabell 6. Negativt/positivt när män/kvinnor är källor 2007–2018

	2007		2014		2016		2018	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Negativt	14	11	20	19	11	11	22	22
Positivt	11	14	13	17	8	10	17	21
Neutralt	75	75	66	64	81	79	61	56
Total	100	100	99	100	100	100	100	99
<i>Antal källor</i>	2 404	1 189	3 900	1 988	3 518	2 116	3 424	2 295

Avslut

Tre resultat är slående i denna studie: den jämlika könsfördelningen hos reportrar i svensk nyhetsjournalistik, det låga antalet kvinnor som källor inom politik och ekonomi i synnerhet samt dominansen av kvinnliga reportrar i audiovisuella kanaler.

En återkommande fråga kring nyheter och kvinnor och mäns synlighet är om en jämn andel män och kvinnor i journalistkåren sätter spår i utbudet, särskilt vad gäller frågan vem som kommer till tals och inom vilka områden (van Zoonen 2002). Som denna studie visar medför inte fler kvinnor i journalistiken en större synlighet av kvinnor som källor i samhällsfrågor rörande politik och ekonomi. Däremot syns i materialet en ökad andel kvinnliga källor inom flertalet ämnen 2018 även om män dominerar samtliga kategorier vid sidan av livsstil och kultur. Även en mer jämn fördelning mellan vad kvinnliga och manliga reportrar rapporterar om syns, där kvinnor alltmer de senaste fyra åren

bevakar politik, vetenskap och ekonomi. Något som eventuellt skulle kunna förklara den, om än svaga, uppgången på 4 procent fler kvinnor som källor inom dessa frågor. Det ska också noteras att fler källor syns i materialet överlag 2018.

Kvinnliga reportrar dominerar också inom tv- och radiosända nyheter. Att kvinnor överväger i audiovisuella medier följer ett mönster som uppmärksammades redan på 1980-talet och som ansågs gå hand i hand med en medveten organisationspolicy där kvinnliga reportrar skulle markera ett mer informellt och intimt tilltal publiken. Kvinnliga källor är även mest förekommande i det mer emotionellt färgade rapporteraudet.

Nyheter är en viktig beståndsdel av vår gemensamma offentlighet. Här illustreras inte bara vilka ämnen som är av betydelse utan även vem, vilka som kan ge information och kunskap om dem. Att kvinnor i svenska nyheter i bästa fall fortsätter att utgöra en tredjedel av de källor som kommer till tals inom politik och ekonomi innebär en uppenbar brist när viktiga samhällsfrågor tas upp. Den ojämna fördelningen vad gäller politiska källor är också förvånande med tanke på den höga representationen av kvinnliga politiker i Sverige sedan länge.

Denna skilda synlighet i nyhetsjournalistikens källor och ämnen riskerar att förmedla en genusstereotyp nyhetsvärld där män talar om och förkroppsligar politik, sport och ekonomi och där kvinnor i högre utsträckning ger kropp, ansikte och röst åt den intima, familjära och emotionella världen.

Referenser

- Allan, S., Branston, G., & Carther, C. (2002). *News, Gender and Power*. London, New York: Routledge.
- Edström, M. (2016). Könsmärkta nyheter av en jämställd journalistkår. I *Journalistik i förändring. Om Mediestudiers innehållsanalys 2007 och 2014*. Institutet för mediestudier.
- Edström, M., & Jacobsson, J. (2015). Räkna med kvinnor. *Global Media Monitoring Project 2015: Nationell Rapport Sverige*.
- Hirdman, A., & Kleberg, M. (2015). *Mediers känsla för kön*. Göteborg: Nordicom.
- Holland, P. (1987). When a woman reads the news. I H. Baehr & G. Dyer (Eds.), *Boxed in: Women and Television*. London: Pandora Press.
- Löfgren-Nilsson, M. (2009). *Kvinnor, män och nyheter i televisionen*. Arbetsrapport nr 61. Göteborg: JMG.
- Mannila, S. (2017). *Women and Men in the News. Report on gender representation in nordic news content and the nordic media industry*. Nordic Council of Ministers: TemaNord 2017:527.
- Ross, K., Boyle, K., Carter, C., & Ging, D. (2018). Women, Men and News. *Journalism Studies*, 19(6), 824–845.
- Van Zoonen, L. (2002). One of the Girls? The changing gender of journalism. I S. Allen, G. Branston & C. Carther (Eds.), *News, Gender and Power*. London, New York: Routledge.

- Van Zoonen, L. (1991). A tyranny of intimacy? Women, femininity and television news. I P. Dahlgren & C. Sparks (Eds.), *Communication and Citizenship: Journalism and the public sphere*. London, New York: Routledge.
- Zadig, C., & Oleskog Tryggvason, N. (2014). *Kvinnor och ledarskap i svenska medier*. Bohus: Ale tryckteam.
- Zoch, L.M., & VanSlyke Turk, J. (1998). Women Making News: Gender as variable in source selection and use. *J & MC Quartley*, 75(4), 762–775.
- Sen J., Lansdall-Welfare, T., Sudhahar, S., Carter, C., Cristianini, N. (2016). Women Are Seen More than Heard in online news. I *PLoS ONE* DOI: 10.1371/journal.pone.0148434.